

השלחן, מפני שכבוד השבת הוא שהשלחן יהא נקי ומסודר, והרי זה נחשב כ'צורך מקומו', שמותר בכלי שמלאכתו לאיסור (וכעין זה מובא בשם הגר"פ שיינברג שליט"א (ב'דברי חכמים' 329), שלצורך נקיון המקום נחשב כ'צורך מקומו'. וע"ע שמירת שבת כהלכתה (כ, י ובהערה כד) אם פינוי כלי מפני האורחים, נחשב 'צורך מקומו').

(ע"ב) גלית אדעתך דכרבה סבירא לך; לכולי עלמא שרי לדיך אסור – 'שהרי אף המתיר יש לו להורות לאסור למי שדעתו כדברי האסור, כדאיתא בשבת פרק כל הכלים... (מתוך שו"ת הריב"ש תצח).

*

ושמעתי ממאן דהו דרב שלא שח שיחה בטילה, זכה דמשיחותיו במילי דעלמא נקבעו דברי תורה, כמו בשבת אייתי ליה שותא לכהנא וכו' ולמדו מזה דין טלטול, ושם למדו מזה דלא היה מדבר לבטלה אם לא שבא להשמיענו דין זה ע"ש. ובחולין (קיא:): 'היב טעמא כולי האי' ולמדו מיניה דין נ"ט בר נ"ט ע"ש. ויש עוד בפסחים (עד רע"ב), 'אמר ליה אי מעליה טפליה הב לי ואיכול'. ובאמת גם מהרבה תנאים ואמוראים יש כהאי גוונא הרבה בתלמוד. ובכמה דוכתי יש שלא נכתב גוף השיחה רק הד"ת היוצא... והכל בכתב מיד ד' עליהם השכל. וכמו בנביאים, נבואה שלא היוצרה לדורות לא נכתבה כמו שאמרו במגילה (יד.). כן בחכמי תורה שבעל פה. ובודאי כל אחד מתנאים ואמוראים חידש הרבה דברי תורה בכל ימי חייו ונמצא מהם רק מימרות מועטים, והם אותם שידעו שצריכים להיכתב וזכרון בספר לעולמי עד. וכן בעניני השיחות שקבעו הכל מה שיש בו צורך לעלמי עד וכל דבריהם במדה ובמשקל...'

(מתוך דברי סופרים לר"צ הכהן, לו)

דף קכה

'שירי פרוזמיות אסור לטלטלן בשבת'. פרשו הראשונים 'פרוזמיות' – טליתות. ופרש הראב"ד (מובא בראשונים, וכן הוזכרה דעה זו בשו"ע): דוקא טליתות של מצוה מפני שאדם בודל מהן ואינו מקנח עצמו בהן ולא מיחדן לתשמיש מגונה, אבל שירי בגדים אחרים – מותר לטלטלם, שאינם גרועים מחתיכת חרס קטנה שראויה לקינוח טינוף כדלעיל.

'אמר אביי: במטלניות שאין בהן ג' על ג' דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים' – אבל יש בהם ג' על ג' מותרים העניים לטלטלם, או גם עשירים הנמצאים בבית עניים (תוס' להלן קכו: ד"ה כיון). הט"ז הסיק שאינו מותר לעשיר אלא אם הוא דר בבית העני, אבל לא עשיר דעלמא (הובא במשנ"ב שח ס"ק קע). והחזון-איש (מג, כ) חולק וסובר שמותר גם לעשיר דעלמא.

ואם בעל הבגד עשיר, הרי הוקצה הבגד מדעתו ואסור לכל, גם לעניים. ואין חילוק בין עניים שבביתו לעניים שבחוץ (כן הכריע המשנה-ברורה, כדעת הט"ז מגן אברהם ותוספות שבת, דלא כב"ח וש"ג).

עוד בענין דבר האסור בשימוש לאחד ומותר לאחר, האם דינו כ'מוקצה' ליה האסור בו – ע' בשער המלך ריש הלכות לולב; קהלות יעקב שבת כג.

'שברי כלים'. בזמננו הרבה שברי כלים מוקצים הם מפני שאין התר לשברים אלא כאשר משתמשים בהם לפעמים כמות שהן, אבל לא בשברים הנזרקים לאשפה (כדברי הגר"ז שח, כו; משנ"ב סקמ"ח. ובשברים משתמשים בהם לעתים, מותר אפילו בדעתו לזרקים, ואפילו זרקם לאשפה בשבת, כל שלא זרק מבעוד יום – מותרים, כמבואר בגמרא). ולכן כיום שרוב שברי הכלים נזרקים ואין בהם שימוש, אסור. (עפ"י הגרבי" זילבר שליט"א – מובא בספר שלמי יהודה ג, ד).

ויש סוברים שאין איסור אלא בדברים שנזרקים משום שיש בהם פגם שאינם נאותים לשימוש, אבל אם השברים נזרקים רק מחמת שפע הכלים הנמצאים – עומד ההתר בעינו כי עדיין שם 'כלי' עליהם לענין איסור מוקצה (כן דעת הגר"ח פ' שיינברג שליט"א, בקונטרס המוקצה שבסוף ספר שלמי יהודה).

כל שבר כלי שאפשר לתקנו ולחברו אל הכלי בנקל, ובלעדיו אין הכלי ראוי לשימוש העיקרי, כגון רגל של ספסל שנשמטה – אסור לטלטל את הכלי ואת השבר, מחשש שמא יבוא לתקנו בשבת (כדלהלן קלה: בכירה שנשמטו רגליה. וכדברי הרמ"א שח, טו בספסל שנשברה רגלו. ובשו"ת אמרי יוסף (ח"א רב) כתב שאין לדמות שאר כלים לכירה וספסל. ואולם כמה פוסקים חולקים על כך). ואפילו אם ניתן להשתמש בכלי על ידי הדחק ללא השבר, אסור (כן הוכיחו מדברי רבנו חננאל קלה:).

וכתבו הפוסקים לפי זה שזוגיות שנשמטו ממסגרת המשקפים – אסורות בטלטול (ע' בכל הפרטים בספר שלמי יהודה ד, יג). ואילו בספר דברי חכמים (315) הביא בשם הגר"ח פ' שיינברג שליט"א שמותר לטלטלן. בספר שמירת שבת כהלכתה (כה, מה) כתב: חישוק גומי שהוטס מאופן העגלה, או קפיץ שיצא ממקום חיבורו, כיון שאסור לתקנם בשבת, אם אפשר בנקל לתקן את הטעון תיקון, אסורה העגלה בטלטול, גזירה שמא יבוא לתקן בו ביום (וכ"כ בשלמי יהודה ג, ה).

וממו"ר הגר"מ פרבשטיין שליט"א שמעתי (בשיעור – אייר תשמ"ט) שיש להתיר, כיון שהעגלה ראויה לשימוש ואעפ"י שהיא חורקת. ואין זה דומה לספסל שנשברה רגלו שהחמיר הרמ"א – כי שם אין הספסל ראוי לשימוש הראוי לו כמות שהוא עתה אלא בסמיכה על ספסל אחר. ויש להסתפק במשקפים שנותקה מהם ידית אחת. עכ"ד.

'מתקיף לה רב אשי, אי הכי אדמיפלגי בשברי תנור ליפלגו בתנור גופה, השתא תנור גופה לרבי יהודה לא הוי מנא שבריו מיבעיא?' יש לתמוה מדוע התנור עצמו אינו 'כלי' לענין שבת, הלא ראוי הוא לכל דבר. ואפשר, כיון שתנור זה מיוחד למלאכתו ולא למלאכה אחרת, והתורה אמרה שדרך תנור להיות מחובר ולפיכך אינו יורד לידי טומאתו שעדיין עתיד הוא לחברו לארץ ולפיכך אינו נקרא תנור ולא כלי עד שיחברנו, הלכך גם לענין שבת אינו 'כלי'.

אמנם יש לפרש שסברא זו אינה עומדת לפי האמת אלא רב אשי מקשה רק לפי מה שרצה רבא לדמות שבת לטומאה, 'אי הכי תנור גופה', אבל באמת נחשב התנור הזה 'כלי' לענין שבת, שהרי הוא חזק וגמור אף אם אינו מחובר לקרקע, ורק לענין טומאה גזרת הכתוב היא (עפ"י רמב"ן).

י"ל שרבה עצמו גם כן סובר שתנור תלוש כלי הוא לענין שבת, ורק לענין שבריו נקט להשוות לטומאה מפני שאין בהם שימוש חשוב. ונראה (וכ"מ בתורי"ד, ע"ש) שהולך הוא לשיטתו לעיל קכג. שכל שאינו 'כלי' לענין קבלת טומאה, אינו נחשב 'כלי' לענין שבת הגם שיש בו שימוש מה [ואב"י שם חלק, ועל כן פירש כאן באופן אחר].

(ע"ב) 'אהל עראי'. נראה שכל אהל שצורתו מוכחת עליו שאינו של קבע, הגם שעשוי בחזק – אהל עראי הוא, וכגון רשת הפרוסה על הטנק שממשיכים אותה מחוצה לו כדי לעשות שם רשות היחיד, לאפשר להעביר חפצים מהטנק החוצה, אף על פי שתולים אותה בחזקה – דינה כאוהל עראי (הגר"מ פרבשטיין שליט"א – עפ"י שיעור, סיון תשמ"ט).

– שהרי אין כלים מצויים שם). ורב נחמן עצמו אמר: אפילו בכרמלית אבל לא ברשות הרבים. ורבא מתיר אף ברה"ר – הואיל ובחצר כלי הוא, לא פקע ממנו שם 'כלי' בכל מקום. וכן עשה מעשה בעצמו, שקינח שמשו טיט שבבגדו בחתיכת חרס שמצא ברשות הרבים.

דף קכה

- ר.א. א. מה דינם של תנור ושבריו לענין טלטול בשבת?
 ב. תנור שאינו מחובר לקרקע בטיט – האם מקבל טומאה?
 ג. מה דינם של שאריות טלית לענין טלטול בשבת?
 א. התנור, הריהו כשאר כלים שמלאכתם לאיסור.

א. תנור שהוא תלוש מן הקרקע לפי השיטות ובאופנים שאינו מקבל טומאה, כדלהלן – משמע מקושיית רב אשי שאין לו תורת 'כלי' ואסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו. אך כתב הרמב"ן שלפי האמת הוא 'כלי' לענין שבת אלא שרב אשי הקשה רק לדבריו של רבא.
 ב. תנורי אפייה שלנו, מסתבר שהם כלים שמלאכתם לאיסור, ואינם 'מוקצה' שהרי יש בהם שימוש באיחסון בתוכם כשאינם חמים. ומותר לפתוח דלתותיהם בשבת, להוציא או להכניס דברי מאכל וכדו' (ע' שמירת שבת כהלכתה כ, עו; שלמי יהודה ב, כג, ובתשובות הגרב"י זילבר שבסוף הספר, סי' מ). ולדעת הגרב"צ אבא שאול זצ"ל (אור לציון ח"ב כו, א), תנור אפייה שלנו דינו ככלי שמלאכתו לאיסור ולהתר.

שברי תנור ישן; לדברי רבי מאיר הרי הם ככל הכלים הניטלים בחצר (או אף בכרמלית או ברה"ר, כדעות האמוראים לעיל. תוס') מפני שיש בהם שימוש מעין מלאכה (כגון לכסות בהם פי חבית). לדברי רבי יהודה אינם ניטלים מפני שאינם עושים מעין מלאכתם הראשונה (כן פירש אב"י). ולפי פירוש רב אשי, אפילו ראויים לאפות עליהם כרעפים – אין זו כמלאכתם הראשונה, שהתנור היסקו מבפנים והפת מודבקת מעומד, שלא כאפייה ברעף.
 העיד רבי יוסי משום רבי אליעזר בן יעקב על שברי תנור ישן שניטלים בשבת.
 א. שברי תנור חדש אינם ראויים לכלום, ואסור לטלטלם (תוס').
 ב. יש אומרים ששברי תנור מחובר אסורים בטלטול, ורק תנור תלוש הואיל והוא עצמו ניטל לצורך, גם שבריו ניטלים (רי"ז).

כיסוי התנור – ראה להלן קכו.

ב. סתם 'תנור' היה עשוי כקדירה שאין לה תחתית, מחובר לקרקע בשכבת טיט עבה. האש מוסקת בתוכו על קרקע עולם.
 תנור שאינו מחובר לקרקע אלא ניתן על פי הבור או על פי הדות, ונתן שם אבן (בין דפנותיו לדפנות הבור, לדחקו שלא יפול); רבי יהודה אומר: אם מסיק מלמטה (בתחתית הבור) והוא נסוק מלמעלה – טמא. ואם לאו (שתחתית הבור מרוחקת, או שדופני הבור מרוחקים ואינם משמרים את החום) – טהור (תנור וכירים יתן – משמע מחובר לקרקע, אבל תלוש אינו מחוסר 'נתיצה' אלא 'שבירה'). וחכמים אומרים: הואיל והוסק מכל מקום טמא (טמאים הם וטמאים יהיו לכם – לרבות).

אמר שמואל: מחלוקת בהיסק ראשון, אבל בהיסק שני (שבפעם הראשונה כשהוסק היה התנור מחובר לקרקע) לדברי הכל טמא, ואפילו תלוי בצואר גמל.
אמר עולא: לחכמים טמא אפילו תלוי בצואר גמל בהיסק ראשון.

ג. אמר רבי זירא אמר רב: שיירי פרוזמיות (- טליתות) - אסור לטלטלם בשבת. ופירש אביי, במטלניות שאין בהן שלש על שלש אצבעות, שאינן ראויות לא לעניים ולא לעשירים.

א. פשטא דמלתא אסור אפילו לצורך גופו ומקומו, שאין עליהם שם 'כלי'. וע' פמ"ג (באר הלכה שח, יג).

ב. יש אומרים שזה רק בטליתות של מצוה שאדם בודל מהם מתשמיש מגונה, אבל בגדים אחרים, אפילו פחות מג' על ג' ראויות הן לקינוח (עפ"י הראב"ד). ויש שאינם מחלקים בדבר (ע' שו"ע שח, יג).

ג. כתבו פוסקים ששאריות מטלניות של עשירים אסור לטלטלם כל שאין בהן שלשה על שלשה טפחים. אבל של עניים, מותרים בטלטול אף לעשירים שבביתם, או אפילו לעשירים דעלמא (ע' או"ח שח, יג נב; חזו"א מג, כ).

זרקם לאשפה - אין עליהם תורת 'כלי' ואסור לטלטלם (משנ"ב שח סקנ"ג).

ד. אין הבדל בין בגדי צמר או פשתים או שאר מינים (עפ"י באר יצחק חו"מ ה).

ר.ב. א. קירויה (= מין דלעת. שנתבישה ונתרוקנה, והיא משמשת למילוי מים) שאבן מונחת בתוכה להכבידה, כדי שתשקע במים - האם ממלאים בה בשבת?

ב. זמורת גפן שהיא קשורה בטפיח (= פך, דלי קטן וכדו') - האם ממלאים בה בשבת מן הבור והמעין?

א. אבן שבקרויה; אם ממלאים בה ואינה נופלת (כגון שהאבן קשורה בה) - ממלאים בה בשבת, שנעשית האבן חלק מהכלי. ואם לאו - אין ממלאים בה, שהקרויה נעשית בסיס לדבר האסור - האבן. [ואם שכה שם את האבן ולא הניחה במכוון - לא נעשית הקרויה 'בסיס'].
ונראה לכאורה שבשעת הצורך יש להקל בדבר הואיל והדלעת אינה משמשת את האבן (עפ"י שמירת שבת כהלכתה פ"כ הערה קפא).

ב. שנינו: זמורה שהיא קשורה בטפיח (= פך ששואבים בו מים) - ממלאים בה בשבת. ודייקו בגמרא שאם אינה קשורה - אין מטלטלים. מדברי רב ששת מבואר שאם הזמורה תלושה, לדעת רשב"ג מותר להשתמש בה אפילו אינה קשורה בטפיח, כי די בייחוד במחשבה בלבד ואין צריך מעשה. ואילו רב אשי אמר: מודה רשב"ג כאן שאסור - גזרה שמא יקטום אם תימצא ארוכה מדי לצרכיו (והריהו חייב משום 'מכה בפטיש' (רש"י). והרי"ד כתב משום תולדת 'מחתך').

היתה הזמורה מחוברת באביה; אם היא למעלה מג' טפחים מהקרקע - אסורה בשימוש אפילו היתה קשורה לטפיח, שהרי אסור להשתמש במחובר. למטה מג' טפחים - אם היא קשורה בטפיח מותר למלאות בה, ואם לאו - אסור לכולי עלמא (כן מבואר מדברי רב ששת).

יחוד מוקצה, אם צריך מעשה בגופו או די במחשבה - ע' לעיל נ.